Q. D. B. V.

INDICATIO SYMPTOMATUM VENTILATA,

ET DISPUTATIONE INAUGURALI,

Favente DEO Opt. Max.

JUSSU ET AUTHORITATE INCLYTI MEDICORUM ORDINIS IN ACADEMIA PERANTIQUA TUBINGENSI,

PRÆSIDE

VIRO EXCELLENTISSIMO,

DN. ELIA RUDOLPHO CAMERARIO,

Phil. & Med. D. & Prof. Publ. Ordinario, Consil. & Archiatro Würtembergico, Facultatis p. t. DECANO Spectatissimo,

Patrono ac Præceptore suo vitam colendo,

Pro Summis ac Doctoralibus in Arte Medica Honoribus, Juribus, ac Privilegiis ritè obtinendis,

Publico ac solenni Eruditorum Examini submissa,

Ab

ANDREA Planer / Schorndorffensi.

IN AULA NOVA,

Ad diem 10. Septembris.

TUBINGÆ,

TYPIS Viduæ JOHANN-HENRICI REISI,

ANNO M DC LXXXVI.

VIRIS

Magnificâ Munerum Authoritate, Nobilitate, Insigni Amplitudine, vario variarum Rerum Usu ac Experientiâ Inclytis,

Florentissimæ atque Liberæ Imperialis Esslingensis Reipublicæ Proceribus.

DN. CONSULIBUS.
DN. PRÆTORI.
DN. SENATORIBUS SECRETIORIBUS.
DN. CONSILIARIIS.

Reliquisque Senatorii Ordinis Membris longè Spectatissimis.

Dominis meis ac Patronis colendis, nec non *Literarum Literatorumq; Fautoribus perpetuò observantiæ cultu prolixè honorandis.*

THEMA HOC INAUGURALE MEDICUM

In

Studiorum testimonium,
Gratæ mentis Specimen,
Perpetuæ observantiæ signum

Humilimâ mente consecrat & offert

ANDREAS Planer.

I. N. I.

POSITIO.

I.

Methodus Medendi est Anima Praxeos.

PUrum *Logicum* quo insigniant communiter titulo, notum est Doctis. Nec alio dignos esse elogio *Medicos*, qui nudis contenti Speculationibus Medicinam facere aut nolunt, aut nesciunt, opinantur Prudentes; subsidium enim, quod ruinosæ ex Adamico lapsu Machinæ microcosmicæ deberent, detrectant, mortisque cujus deberent esse Antagonistæ, Spectatores otiosi fiunt, indigni tam illustri quo ipse Salvator noster in Sacris compellari voluit, quoque ipsi turpiter superbiunt, Titulo. Quid enim innuit aliud *Medicina* quàm Artem servandorum hominum, quam scrupulosis Isti contentionibus, contradicendi studio, & laboriosa novituritionis affectatione nunquam addiscent. Ad *Finem* ergò colliment, quicunque Medicinæ Sacrarium semel ingressi sunt, *Sanitatis* fiant assertores, morborumque averrunci, gementesque Animas ex mortis faucibus celeri manu eripere discant, certissimè persuasi, Artem cui se manciparunt, perdisci felicius haud posse, quam ipsius *Artis exercitio* atque *usu*. Lapidis sane Lydii seu regulæ instar est *Praxis*, quo reduci Doctorum theses, Dogmata, Theoremata, Proposi-

 tiones

tiones possunt, ut de illarum veritate atque valore constet. Illam tamen ne quis necessariis destitutus subsidiis aggrediatur, moneo, ne temerario ausu Sacra hæc illotisque manibus tractans, *Empiricorum* fata experiri necesse habeat, *Medicorum Scandalum*, *Vulgi fabula*, suoque merito *infelix* evadat, mechanico opificio quam reducendæ Sanitati aptior. Ut verò potiora, quæ pro exercenda felicius *Praxi Medica* inservire possunt adminicula vel *binis* attingam, *exquisitam* ante omnia *corporis humani cognitionem* in futuro Practico posco. Scil. numerosa partium, viscerum, vasorum, ductuum, humorum atque spirituum series extremo cutis velamine comprehenditur, quarum quælibet suos quoque manes patitur, diversisque morborum generibus affligitur. Attentè ergò illa & per quàm sollicitè cognoscenda sunt, explorandus partium situs, examinanda earum crasis, substantia, textura, magnitudo, figura, connexio, numerus &c. inquirenda vasa, vitam, calorem coloremque, sensum ac motum advehentia, consensum quoque cum aliis partibus procurantia, venandi partium usus ac officia, humorosorum genesis, motus intestinus ac localis cum munere debito expiscandus, investiganda vasorum sanguivehorum, lacteorum, lymphaticorum, nervosorum, tubulorum si qui sunt aliorum exortus, progressus, divaricationes, ramificationes, scrutanda spirituum genealogia atque officium, excursiones, rimanda alia, quæ lucem obeundi actionibus affundere aliquam quocunque modo possunt. Cognitis ita in *naturali* suo *statu* partibus tàm fluidis, quàm solidis, consideratis earum requisitis, perspectis earum officiis, rationale quoddam judicium est formandum de *morboso* eorum *statu*, & *p. n. deviatione*.

Appo-

Apposité hîc *Marcus Marci*, *Ægritudo*, inquit, *omnisq; affectus p. n. est quædam obliquatio & recessus à statu naturali, nec absq; statu naturali cognosci potest.* Tum verò necesse est de causis Morbificis dispicere, cum facilis morborum per medicamenta Curatio sit, modo felix causarum cognitio præcesserit. Perpendendum ergò, an Causa morbifica sit ex genere partium Solidarum, an Humorosarum, an Spirituosarum, an lædat substantiâ, quantitate, qualitate reducibili vel irreducibili, motu aut loco, an genita fuerit in ipso ægroto, an extra advenerit, an Positiva sit, an Privativa, aut aliûs conditionis, &c. ut egregiè docuit Excell. *Dn Præses* in *Colleg. privato de Meth. Med.* Ut ut verò Remotiores plerorumque morborum Causæ, querulante illud Celebri *Sydenhamio*, incognitæ ut plurimum & inenarrabiles sint, non tamen putandum est, illud curationi adeò obstare, cùm non semper lateant, cùm sufficiat Immediatas & Proximiores, Propinquas morborum causas, quas sagaces Indagatores intellectui sistunt, vel proprii sensûs Testimonio juvante, vel Anatomicis observationibus ab aliis jam pridem factis, in testimonium & ratiocinium adductis, retectas, cognoscere. Præterea cum Morborum curatio ab eorum cognitione dependeat, Signaque rerum p. n. tantum sæpè negotium Medico facessant, summa in illis addiscendis industria adhibenda venit, labor improbus, qui exuperari facilius non poterit, quàm si, Consilio *Brunoniano* prudentissimo, singulorum affectuum tàm universalium quàm particularium signa ac Symptomata ex optimis probatorum *Autorum* scriptis in adversaria ordine colligantur, & vel quotidie ruminentur, vel ipsi etiam memoriæ mandentur: Exurgeret ex illa, si aliquandiu continuaretur, signorum, symptomatum ac phænomeno-

rum congerie magno boni publici commodo genuina ac desideratissima morborum omnium Descriptio s. Historia. Dubitandum enim non est, cognitis accuratè & perspectis ordinariis morborum phænomenis Curativas genuinasque morborum Indicationes felicius longè prodituras esse. Denique & Armis opus est, quibus morborum expugnatio quantum licet, suscipiatur, ex triplici *Medicinæ Therapeuticæ* Armamentario, *Diætetico* nempe, *Chirurgico*, & *Pharmaceutico* petendis, quorum præ cæteris instructissimum est *Pharmaceuticum* in tres denuò classes pro *triplicis Naturæ Regni* differentia, subdivisum, unde tot tantaque prodeunt remedia, ut eorum copiâ potius, quàm inopia laboremus. Est enim Medicamentorum quasi quædam Sylva Medico acquirenda, ut Naturam aliquando varietatis amantem, & remedia quibus aliquandiu adsuevit, non raro contemnentem, alio subinde, eoque efficaciori reficere possit: Vulgaria verò & simplicia haud facile despiciat, cum vulgaribus haud raró etiam graviores morbi felicius quam quibuscunque pretiosis curentur; compositis autem uti, ubi simplicia sufficerent, nefas fiet. Cœterum ut ut hæc & alia tàm necessaria quàm utilia pro suscipienda *Praxi Medica* sint & videantur, nec illa tamen omnem jam paginam absolvunt; Restat enim *Agendi Modus*, restat debita Curatio, quam dum *Fernelius rectam & convenientem remediorum usurpationem* vocat, pauca quidem ponit; sed sub tantillis literulis plurimæ involvuntur difficultates. Optimè *C. Hoffmannus*, *difficile*, inquit, *non est scire quid sit oleum, quid mel, quid vinum &c. Scire verò cui vel quibus vinum sit præscribendum, quo tempore, qua quantitate, illud difficile est.* Hinc Medicamentum aliás probum probatumque inscitè & intempestivè usur-

patum

patum effectu suo carere, & efficacissimum licet aliâs inefficax reddi, sæpè sæpius accidit. *Herophilus Antiquus Medicus* dicebat: *Medicamenta aut nihil sunt, aut manus DEI;* cui addo: *aut nocent.* Remedium quibus his aliisque in Praxi incommodis se eripiat Medicus, præsentius non datur *Methodo Medendi*, unico Medicinæ ritè faciendi fundamento, *Rationi* & *Experientiæ* innixo, quam si in mente Medicus Rationalis, ut Mechanicus perpendiculum normamve suam in manu sedulo teneat, evitare scopulos plures, inevitabiles aliâs visos, facili labore poterit. *Plato* inquit: *Qui Artem sine Methodo se acquisivisse arbitratur, sciat, se umbram Artis, non Artem ipsam habere. Methodus* illa est Medico, quod Nautæ magnes, quod Fossori metallico Lux. Hæc in pugnâ Medicâ Dux & Antesignanus est, qua singula administrat Medicus, disponit, fluctuantes animos per inextricabilem rerum multitudinem in semitam reducit, & agendorum modum definit. Hac instructus opus non habet Medicus, ut Universales Medicinas, Panacéas, catholica, secreta, arcanissima, astralia &c. medicamenta anhelet; Uno verbo: *Methodus Medendi est Criterium, quo verus Medicus à Medicastro differt.* Docet enim, an agendum sit, (sæpius namque Medicus nihil agendo prodest ægro) quid, quantum, (in quo olim totam medentium Artem constare dicebat *Tappius*) quando, ubi agendum; Docet illa, quomodo pro ratione ætatis, temperamenti, vitæ generis, sexûs, regionum, loci, temporis anni & morborum, habitûs corporis, virium, consuetudinis, idiosyncrasiæ partium affectarum, statûs Lunæ, aliarumque circumstantiarum, Curatio sit varianda, moderanda; Comprehendit, quæ in diffusissimo Medicinæ campo sparsim hinc inde prostant, & quasi in tabula accuratam

remediorum inventionem, artificiosamque eorum applicationem delineatam oculis objicit; monstrat normas Curationis legitimas, ut nempe Curatio fiat Citò, Tutò, & jucundè, habito semper Rationis prudenti Experientia fundatæ respectu, ne sub Curationis celeritate securitatis oblivio obrepat, neve affectatum nimium jucunditatis studium pœnitendos fructus ferat. Horum verò moderationem *Judicium* cujusvis *Practicum*, quod pro stamine legitimam ponit methodum, docere debet, quod & innuit *Timæus* qui in *Epistolis* ita scribit. *Non est cujusvis esse Medicum, nisi à Natura nactus sit ingenium* στοχαστικόν. *Est enim aliquid in Medicina quod nec dici nec scribi potest, quamvis non minus arduum sit, imò plus quam Trojam capere.* Hinc quod Docti cœteroquin Medici Medicinam sæpius infeliciter faciant, non tam exinde fieri censemus, quod vires Naturæ ægrotantis inimicas, ut *Nonnemo* vult, in se gerant, quam quod *indigitatâ Prudentiâ Practicâ* destituantur.

II.

Methodus Medendi, Indicatione mediante, Ipsi Indicanti accommodatum Indicatum, Experientia simul in consilium ducta, pro restauranda sanitate pristina determinat.

Dum hæc pono, non contradico *Francisco Henriquez D. Villa corta*, cui via quædam universalis procedendi rationabiliter in curationibus vi principiorum & ratiocinii acquisita dicitur (modò Experientia non excludatur) nec *Illis*, qui normam ac regulam omnibus curationibus applicandam, qui ejus essentiam & formalem rationem in accuratâ verarum Indicationum inventione

ventione & dextrâ eorundem executione consistere, qui Rationem dicunt, qua per Indicationes remedia inveniuntur. Indicatio autem vera à falsa probè discernenda est; falsa enim non rarò formatur, sed Artificis culpa, vera autem omnis est, quæ ad Artis formatur Regulas. Ad quam mentis operationem pertineat disceptant. *Ego* dico, constituere Syllogismum; majorem enim terminum suppeditat Indicatum, medium terminum Indicans, minorem ipsum subjectum patiens p. n. dispositum. Dicitur modò ratio dirigendi actiones, modo ostensio auxiliorum, modò perceptio juvantis Indicante per causas cognito dicitur, modò comprehensio juvantis tanquam Indicati, cum comprehensione Nocentis tanquam Indicantis, cujus gratia Auxilium expetitur. *Indicatio* siquidem omnis Indicantis ad Indicatum Relatio est, nec fieri illa nisi facta Indicantis cum Indicato collatione potest, quorum naturâ non satis cognitâ, non ad Regulas applicitâ debitas, fallacem fieri Indicationem atque infidelem necesse est. *Indicantis*, quod Therapeuticè, non semioticè hic accipio, *requisita* sunt, in corpore vivo ut existat, ut sit agens, corpus nimirum afficiat, immutet, hinc & sæpè Medicus, ut Prætor, minima non curat, ut sit præsens, permanens, ut sit notum, tàm per rationem quam per Experientiam, si non exquisitissimè, modò pro formanda indicatione sufficienter, ut sit unum, ut per propriam essentiam indicet, ut per indicati executionem ejus essentia, sive natura, sive formalitas, qua adversatur humano corpori, auferatur. Varia quidem contra unum & alterum horum requisitorum ab *Authore Hoc* vel *Illo* moveri solent, manent tamen immota. *Objiciunt* contra existentiam in corpore requisitam: Causæ Externæ

indi-

indicant; Aer actu morbum fovens externus indicat; imò Aër externus est causa interna vitæ nostræ, & pro hujus conditione se hominis habet sanitas, cur ergò non indicaret? Verùm *Respond.* Causæ externæ non indicant Therapeuticè, licèt semioticè, quod alienum à nostra acceptione est, quando enim corpus nostrum lædunt, E. G. Venenum in Ventriculo, ferrum in vulnere, faba in aspera arteria, ossiculum in œsophago, non ampliùs externæ sed internæ sunt; Aër externus morbum fovens dum corrigitur, mutatur, materiam Indicati suppeditat; Aër vitam nostram conservat, valetudinem disponit ac dispensat, non quando extra corpus, sed dum in corpore est. *Object.* contra actionem: Morbus indicat, qui tamen non agit, sed privatio sive absentia Sanitatis est. *Respond.* An morbus indicet, hîc non examinabo, sed ponam; consistit non in pura privatione, sed est dispositio positiva, hinc agendi vi non destituitur. *Obj.* contra permanentiam. Temperamentum naturale indicat, quod in statu p. n. præsens non est; In habitu Athletico adhuc sanis Vena secari solet, ubi morbus non præsens, sed futurus, quem præcavendi gratia V. S. instituitur, indicat. *Resp.* Temperamentum naturale, ceu & aliæ res naturales, ætas, sexus, corporis habitus, partis crasis, textura, functio, sensus, situs &c. non naturales & præter naturalium adjuncta, primariò non indicant, sed primarium Indicans specialiter determinant, ac restringunt; V. S. ista causam morbi futuri antecedentem, quæ præsens in corpore est ac permanens, aufert. *Obj.* contra unitatem: Unus morbus indicat & V. S. & Purgationem, sunt morbi, sunt causæ quæ unum dicunt, varia & diversa indicantes, cum tamen unum uni opponi deberet. *Resp.*

Unum

Unum realiter, varium est formaliter] pro vario respe-ctu; V. S. & Purgatio, si accurate loqui velim, non indicata, sed auxilii materiæ sunt, nec unum Indicans, quâ unum, utrumque istud postulat; Indicans si componitur, etiam compositum oritur Indicatum, non multiplex Indicatum, sed multa Indicata sæpè sunt. Quemadmodum verò speculum quoddam simulachra rerum oculis nostris promptissimè exhibet, ita cognito ejusmodi Indicante, mox quid agendum sit, percipimus, cum illo posito Indicatum necessariò etiam ponatur, & quærentibus non secus ac digito monstretur. Estque *Indicatum* juvans istud, quod ab Indicante, re quadam p. n. agendum monstratur, utilis præsidii, postulati, auxilii, scopi, remedii, intentionis nomine apud *Authores* veniens, quibus denominationibus aliam non movebo litem, nisi quod evitandæ confusionis gratia *Indicatum* & *materiam indicati*, quæ etiam auxilium & remedium dicitur, & *materiam auxilii* & *materiam medicam* probè ab invicem discernenda esse censeam. Mutuam ergò Indicantis & Indicati relationem repræsentat *Indicatio*, & ex prudenti utriusque collatione quid agendum sit non tantùm, sed & quo remedia administrari modo debeant, elicit, colligitque, Rationis adjuta Subsidio & Experientiæ: Contra Experientiam quidem sunt, qui circa Indicationis negotium excipiunt, solam sufficere Rationem opinantes, quod Rationalis nostra Methodus, hoc solo, quod Rationis Imperio subjecta sit, ab Empiria distinguatur, utpote quæ seposito Rationis & Indicationum usu in Curationibus suis progrediatur, hinc etiam quicquid ab Experientia sejunctum est, illud totam Indicationem constituere, cum Præceptore suo *Galeno* asserunt. *Verùm*, sicuti sua Rationi dignitas

inoffensa manet, ita nec Experientia omni defraudanda honore venit, nec enim mutuum consortium renuunt, quin arcta utriusque sunt vincula, stricti amicitiæ nexus, ut reipsa neutiquam sejungi, commodè possint: Porrectis invicem manibus incedunt, ut titubante unâ, altera in alterius subsidium ruere possit. Sensuum adminiculo fulta est Experientia, hinc quæ sub illos cadunt, adeò quidem fallacia non sunt, illustrari tamen à Ratione haud renuunt, aliquando volunt debentque. Ratio verò suis innixa fundamentis morborum Causas atque præsidia indagat quidem, fucum tamen quandoque facit, cespitat aliquando, quin & multa subinde suadet, quæ tamen usus coarguit. *Nuptam* ergò *Rationi Experientiam* in *Indicationibus* desidero. Non tamen quamvis, sed doctam, ex particularibus universalia prudenter deducentem, sive propriam, sive ex probatis Authoribus collectam, non Rationi è diametro oppositam intelligo *Experientiam*, de quibus prolixiùs alibi agitur: Et ad utrumque illud hactenus laudatum Rationem nimirum & Experientiam refero *Analogismum* (non Empiricorum sed Dogmaticorum,) nam est observatio sive repetita memoria eorum, quæ Ratio postmodum applicat, sive est ratiocinatio à simili, quod per Experientiam fuit antea observatum, ad simile.

III.

Certas Regulas ac Præcepta præscribit.

SUnt, qui *Medendi Methodum* nihil nisi *Judicium Practicum* esse statuunt, ipsam præceptis comprehendi, librisque, pro ut hactenus, tradi posse negantes. Cum in usu, sive Exercitio consistat, præcepta autem Theoriam dicant, licèt Medicus illam à *Galeno* traditam Methodum

thodum penitùs penitùsque noſcat, tamen ſine Judicio in Arte Curatoria nihil effecturus ſit, cùm Methodus modò dicta ſit antiqua, inventa verò & Hypotheſes Modernorum novæ, cùm Empiricorum curatio noſtram ſæpè methodum pudore afficiat, in Praxi multa fiant citra Methodum, nec ſemper in morborum ablatione obſervari poſſit methodus iſta aliàs laudata, cùm ſæpè accuratiſſimè licet iſtius methodi ſequatur Regulas Medicus, tamen moriatur æger. *Verùm:* Sicuti Judicium Practicum, Prudentia Practica facit Medicum inque eo maximè requiritur; ita præſupponitur agendorum ſcientia, ſi non individualis, tamen generalior cum determinationibus ac exceptionibus, quod & de Aliis Artibus per inductionem probari poſſet. Et licet hunc aut illum Inviduale̅m in *Titio*, *Sempronio* caſum aut affectum ejusque curandi methodum in libris obviam non inveniat Practicus, priùs tamen generalia non ſolùm, ſed & ſpecialia præcepta (quæ in reſpectu ad individualia generica ponunt regulas) animo habeat neceſſe eſt, quæ ex libris & Doctoribus haurire ubique poteſt; Judicium utique eſt neceſſarium, at cum ſcientia, nam nec hæc ſine illo, nec illud ſine hac utile quid præſtabit; *Galeni* Methodus in multis, non omnibus laudatur, non, quia *Galeni* eſt, ſed quia Rationi & Experientiæ conſona: Nova Inventa, novas hypotheſes examinare, methodo applicare, ipſamque hoc modo illuſtrare ac emendare debet Medicus: Nec raro hodie nova Hujus vel illius Medici videtur Methodus, quæ cum antiqua convenit, modò debitè conſideretur & explicetur, licèt Indicatum exequatur Ipſe non eadem individuali Materia Medica. Et certè meo Judicio pleræque diverſæ diverſorum Medicorum Methodi, optimè, mo-

 dò

dò φιλαυτία non dominetur, conciliari poterunt, ſicut & alia in aliis Medicinæ partibus: Empirici ſæpiùs curæ ad Methodi Regulas geſtæ ultimò ſuperveniunt, & omne feciſſe putantur; & ſi aliquando curant, inſcii ſecundum debitam methodum curant: In Praxi citra Methodum multa fieri apparet, non revera contingit: In morborum curatione obſervatur Methodus, utique non generalis, non Cujusvis, qui ſibi iſtam format, ſed debita omnibus probè conſideratis ſpecialibus ac determinata, ut mox oſtendam; Quod æger non raro moritur debita tractatus methodo, quàm variæ poſſunt eſſe cauſæ; DEUS, in cujus manu vita & mors noſtra, cujus Dextra Medicamentis benedicit, aliquando vel ob ægrum, vel ob Medicum ſuam ſubtrahit auxiliatricem Dextram, ne de morbo, ejusque idea, adjunctis, & ſubjecto dicam; *Fruſtratur Medicus ſuo fine* culpa modò ægri, qui vel non ſtatim Medicum vocat, moroſus eſt, mollis, debilis viribus, vel importunè ruſticus, naſutus, ſciolus, vel Agyrtas prius conſulit, ultimo Medico curationis tribuit laudem, vel fraudulentus eſt; modò Adſtantium, qui ægrum reddunt inobedientem, ſua obtrudunt experimenta, pleniore victu ipſi moleſtiam creant, pigri, inſcii, moroſi, ſtupidi, ſcioli ſunt, modò pharmacopolarum peccantium, modò variorum exteriorum debitè ſe non habentium. Quando verò Medici non legitimè ſive cognoſcentis ſive curantis contingit culpa, quando etiam bonus dormitat Homerus, Arti non imputandum eſt. Nec ſuo ſemper potiuntur fine Belli Duces, Nautæ, Agricolæ &c. Potiſſimum vero notatum velim 1. me non laudare Illos, qui dum Regulas methodi tradunt, prolixas controverſias in λογομαχία conſiſtentes tractant, cùm potiùs, ſive ſcriptis, ſi-

ve

ve viva voce fiat, Regulæ, Axiomata specialibus casibus in Praxi quotidie occurrentibus applicari & ita explicari debeant, Praxis enim generalis ibi exponitur & per applicationem ad specialia in usum ducitur. 2. Methodum Medendi non solùm primaria illa Indicantia debere ponere, & Indicata ipsis opponere, sed & maximè probeque pensitanda Indicantia secundaria, quæ sunt è Rerum Naturalium Classe, Temperamentum, Ætas, Sexus, Corporis Habitus, Vitæ Genus, Idiosyncrasia, Pars affecta, quà temperiem, texturam, nobilitatem, sensum, conformationem, connexionem, situm, functionem, Pars transitum medicamentis concedens, Syderum influxus, & Vires: E Non-Naturalibus Aer, Cœli status, Regio, Anni tempus, Habitationis locus, Cibus & Potus, Consuetudo &c. E Præternaturalibus, morbi longitudo vel brevitas, Tempora, Paroxysmi, Causæ Morbificæ adjuncta &c. Hæc enim si probè pensitantur, Consentientia, Coindicantia, Permittentia, Prohibentia &c. constituunt quæ artificiosè Methodi præceptis cum applicatione tradi & possunt & debent. E. G. Cùm Medicus solùm inhæret isti Regulæ: Materia peccans est educenda. Quoties (nè dicam, *multos* sæpè putare, causam morbificam peccare quantitate, evacuatione educendam, cùm ejus energia in minimo, sed maximè activo consistit fermento) invita Natura purgationem molitur, sive sequatur, sive non sequatur, insigni ægri damno, quia solum illud Indicans considerat, non verò prohibentia, non illa dicta determinantia, &c.

IV.

Inter Generales Methodi Regulas eminet: Contraria Contrariis curantur.

Hipp. lib. de flatibus scribit. ἑνὶ δὲ συντόμῳ λόγῳ, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα. Ἰητρικὴ γὰρ ἐστι πρόσθεσις, καὶ ἀφαίρεσις, ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, πρόσθεσις δὲ τῶν ἐλλιπόντων.

UNo dicam verbo, contraria contrariorum sunt remedia. Medicina enim est appositio & ablatio: Ablatio quidem eorum, quæ excedunt: Appositio verò eorum, quæ deficiunt. Et secund. aphor. 22. ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, κένωσις ἰῆται; καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή· *Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscuntur, sanantur plenitudine.* Quem secuti sunt magno agmine *multi*; *Quidam* autem non exiguo numero penitus ab his dissentiunt: *Paracelsus Paragr. tract. 1. pag. 211.* falsam hanc Regulam esse operosè docere conatur. *Asseclæ* ejus plures *Chymici* similia similibus curanda dicentes similitudinem tàm respectu Naturæ quàm respectu morbi & causarum morbificarum requirunt, Archéum roborare jubent. Hinc *Severinus* non filiis esurientibus & panem petentibus scorpionem porrigendum, neque sitientibus acetum felle inquinatum offerendum, sed consentaneos, similes eosdem liquores exhibendos esse scribit; *Crollius* inquit: *Ægra corpora qualitatibus contrariis curare velle, nihil aliud est, præterquam Naturæ, bello intestino satis labefactatæ, bellum intrinsecum in totalem sui ruinam movere.* Quæ *Helmontius* & cum Eo *plures* passim moveant, notum est peritis Medicis; Hîc enim loci, ubi non Methodum Medendi penitùs exponere, sed saltem viam ad scopum præfixum parare animus est, argumenta hinc inde ventilari solita non producam. *Tozzi* in Medicina *pag. 217.* neque contrariis neque similibus morbos curari vult inquiens: *At Experientia utrisq; repugnat, qua edocemur neq; contrariis, neq; similibus morbos curari, nisi tamen*

men nomine ludamus, cùm contrarietas, & ſimilitudo in rebus, ſi qua eſt, nil conferat ad illorum curationem. Experimur enim plerumq; morbos ſinere tum ſimilibus, tum contrariis putatis medicamentis, tum quoque iis quæ neque ſimilia, neque contraria dici poſſunt. Sic Renum dolorem à calculis inductum iisdem calculis propinatis, ovorum teſtis, ſucco limonum, & non raro elixire ex cancris, & ſpiritu vini parato tolli videmus: In febribus potus aquæ gelidæ, ſpiritus chalcanthi, ſicut etiam piper, centaurium, abſynthium, gentiana, in vino exhibita profuiſſe referuntur: Sitim ſedant pariter, aqua ardens, aqua gelida, imò etiam calida, ita ut constans Medendi Methodus per contraria, & ſimilia nullo pacti tradi poſſit. Quæ igitur præcipitant aut compeſcunt fermentum febrile, febris cauſam tollunt, non autem quia ſimilia, aut contraria, &c. Verùm contrarietas hîc non ſtrictiſſimè accipienda, ſed in latiori ſignificatione, talia nimirum, quæ ſimul in corpore locum habere non poſſunt, ſed, quo uno poſito, alterum tollitur, adverſa ſcilicet, repugnantia, ſive natura, ſive operatione ſaltem, virtute & effectu, quoad quantitatem, ſitum, figuram, numerum &c. ſive per ſe ſive per accidens, ſive immediatè, ſive mediatè, ut *Regius* loquitur, imò & privativè oppoſita. Eſt iſta lata contrarietas non ſolùm ratione morbi & cauſæ morbificæ, ſed & ratione ipſius ſubjecti, quale in ſtatu ſano fuit, determinandum eſt. Contraria hinc non priori, quod in ſtatu ſano fuit, temperamento, aut conſtitutioni, ſed ſaltem τῷ p. n. opponuntur, Spirituum ſive Archei opem requirit corpus in ſano & p. n. ſtatu, aliàs in cadavere morbi & curationes eſſe poſſent; Reſiduum quid ſanitatis eſt in quovis morbo, ut ergò talia conſerventur, utique ſimilibus opus eſt; Iſta autem conſervatio ſimilibus perficienda. Regulam ponit in Methodo tuendæ ſanitatis ſive con-

ſer-

ſervatrice, mihi autem hîc ſermo eſt de methodo Therapeutica ſive curatoria, utraque enim Medicus inſtructus eſſe debet; hinc & ſex rerum non naturalium uſus non in ſola Conſervatrice ſed & hac poſteriore tradendus eſt, prout nimirum ibi tanquam ſimile conſervat, hîc verò tanquam contrarium tollit. Nullum quidem Ens ſui interitum aut deſtructionem appetit, ſed ſe multiplicare conatur, hinc & calor in humano corpore nimius ſe ulterius extendit, ſed homo percipiens rem ſibi moleſtam format axioma: Omne p. n. eſt tollendum, morbus ergò, immediatè ſive mediatè &c. eſt tollendus. Archéus ſive ſpiritus roboratus non paucos curat morbos; Verùm aut roboratur in morbo id quod reſtat & fit, ut dictum, per ſimilia ad tuendam præſentem ſanitatem ſpectantia; aut reſtauratur deperditus, emendatur læſus quà texturam, qualitatem &c. & hoc debet fieri, per ea, quæ contraria ſunt ipſis lædentibus; Et ita Medicus adhibet contraria cauſis morbificis & vitiatæ ſubjectorum diatheſi, non vero contraria Diſpoſitioni naturali. Et ipſe Archéus dum curat, agit tanquam contrarium cauſæ morbificæ: Ipſum Archéum ſi *Helmontius* indignantem efficit placidum, annon adverſum dicit? Occaſionalem cauſam dum tollere ſuadet, annon per diſſimile, per repugnans agendum innuit? *Proavus meus Dn. Andreas Planerus, Nobilis Atheſinus, Profeſſor quondam in hac Academia Philoſophiæ & Medicinæ Celeberrimus Method. Medendi cap. 7.* ſcribit: *Duo ſunt præſertim cauſarum ſalubrium genera, nempe ſimilitudo & contrarietas: Priore genere continentur illæ cauſæ ſalubres, quæ præſentem ſanitatem & valetudinem bonam tuentur & cuſtodiunt: Cujuſmodi omnes debent eſſe ſimiles, cùm ſimile tantùm conſervet ſimile. Ex poſteriore genere, ſunt non φυλακτικὰ ſed ποιητικὰ ſive δημιουργοῦντα*

γοῦντα αἴτια, *quæ morbum depellendo sanitatem inducere & efficere dicuntur. Cum enim sanitas & morbus opponantur, & uno è subjecto excedente, alterum immigret, liquet certè, illis ipsis, quibus removentur morbi, sanitatem induci, & ob id rectè ποιητικὰ τῆς ὑγιείας vocari.* Stat ergò Illa Methodi Regula.

V.

Indicantium Classi inseruntur Symptomata.

AD *Ternarium* Præternaturalia & hinc Indicantia Primaria redigunt communiter *numerum*, Ista enim dicunt, *Morbum*, *Causam* morbi, & *Symptoma*. *Ab His* recedunt, qui Morbum ex Indicantium serie excludunt, quam Controversiam nunc non facio meam. *Symptomatum*, quæ tertiam in ordine rerum p. n. valetudini nostræ insultantium classem occupant, prolixam undique familiam cernere licet, quæ tamen in hoc conveniunt singula, quod nec Causa sint, nec Morbus, utrumque vero horum præsupponant, & morbi consequens sient. Obiter qui rem tractant, haud raro Symptomata cum morbis confundunt, cumque errores illi sæpius contingant, non defuerunt, qui pro evitanda omni vocum ambiguitate, satius esse rati sunt, contrahere rerum p. n. numerum, & ex ternario binarium constituere, ut quicquid in universo Pathologiæ Hæmisphærio continetur, vel ad *causarum* vel *productorum* Morbificorum catalogum referendum sit. *Verùm* licet maximi in Therapia momenti sit causas à productis discernere, licet Medicus sub uno producti nomine morbum & Symptoma habere possit, non minùs tamen accuratè locuturo dicendum est, formalitates ipsorum distinctas esse. Ut ergò Morbus præsupponit Causam, ita Symptoma Morbum. *Symptoma* autem hîc intelligo secundùm

cundùm communem loquendi formulam, dum effectum morbi dicit, sive sit extra partis constitutionem, sive non, cùm in *Pathologicis* prius illud rectè requiratur. *Symptoma* multis *expungitur* è Classe *Indicantium per se*; Inseritur verò ab Aliis ita, ut ablationem sui poscat diversam à morbi ablatione, ut absque magno periculo non possit expectari ablatio morbi à quo dependet, nisi priùs ipsum removeatur. *Patroni hujus sententiæ* urgent, quòd Symptoma sub vulgari Rerum p. n. Trinone comprehendatur, agat, & contra Salutem individui aliquid moliatur, quòd suam habeat permanentiam, diversam penitùs à morbis causisque naturam, quod hinc per propriam naturam indicet indicatum singulare & diversum, quod nec causas, nec morbos tangat, & propria requirat remedia, non causæ aut morbo opponi solita. *Symptoma* ergò *per se Indicare censent*.

VI.

Sed minus accuratè.

QUi res accuratè considerat, earum formalitatem ut perspectam habeat, prospicit. Cùm ergò *Symptoma quà Symptoma* nudam & umbraticam à morbo habeat dependentiam, cùm sub hac formalitate consideratum duo posteriora supra θ. 2. posita requisita Indicantis non habeat, nec ad Indicantium Ordinem admittere possum. Quando enim Indicare dicitur, tùm vel non sub formali Symptomatis indicat, sed quia causæ rationem naturam aut indolem induit, vel non ipsum Symptoma sed ipsa Symptomatis causa curam postulat, vel utroque modo hoc agit. Quando hoc vel illud Symptoma dictis modis ad se trahens curationem tollitur, fit per talia, quæ causam immutant, auferunt, quæ subjectum à perversa

dispositi-

dispositione liberant, contra ulteriores insultus & actiones in ipsum muniunt, dispositionem utriusque tollunt, quæ communi loquendi modo vires roborant. Ista supra posita requisita operosè nimis congesta *Quidam* dicunt, sufficere censentes, ut Indicans sit id, quod Medici operam exigit, seu Medico aliquid agendum esse monstrat. Cui, licèt nimis generaliter posito, si inhærere vellem, tamen ex dictis patet, & dicendis patebit, nec hoc competere Symptomati: Rationum in thesi priori adductarum nervus facilè præciditur. Nam dum Symptoma tanquam p. n. agit & salutem individui destruere conatur, causa fit, non Symptoma, permanentiam à se solo non habet, per distinctam suam naturam & indolem non indicat, ut modò dictum, & ipsi opponi solita remedia causam & Subjectum respiciunt. *Galeni*, cujus omnia, ceu *Paracelsi*, nec damno, nec laudo, effatum est *lib. 12. Meth. Med. c. 1.* καθόλου μὲν εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν συμπτωμάτων, ᾗ σύμπτωμά ἐστιν, οὔτ' ἐνδείκνυται θεραπείαν, οὔθ' ὑπαλλάττει πρώτως. Κατὰ συμβεβηκὸς δέ ποτε καὶ τὰ συμπτώματα τὴν θεραπείαν ἐξαλλάττει, λόγον αἰτίας ἔχοντα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον. Ἓν δὲ αὐτῶν ἐστιν ἁπάντων κεφάλαιον, ὅταν γ' ὡς αἴτια τὴν θεραπείαν ὑπαλλάττῃ. Λέγω δὲ ἓν τοῦτο τὴν βλάβην, εἴτ' οὖν τῆς δυνάμεως, εἴτε τῆς διαθέσεως· ὡς ὅταν γε βλάπτῃ μηδὲν, οὐ διακόπτει τὴν ἴασιν. *Ut in summâ dicam, nullum Symptoma, qua Symptoma est, nec curationis rationem indicat, nec primùm immutat. Ex accidenti tamen Symptomata curandi rationem aliquando immutant, Causæ locum eo tempore habentia. Eorum omnium, cum veluti causæ curationem immutant, unum caput est. Dico unum id Læsionem, sive ea sit Virtutis sive Affectionis. Quando nihil iis officiunt, curationem non interpellant.*

VII.

Non rarò tamen ab ordinaria Cura ad ſe trahunt Medicos.

COnveniunt quidem Symptomata in hoc omnia, quod morbos comitentur, differunt tamen, quod alia vel parum vel nihil laboris ægro faceſſant, hincque ſpecialiter attendi in morborum curatione à Medico non poſtulent; alia v. ob junctam ſibi gravitatem, metuenda pericula, eventûsque ambiguitatem vellicare curantium aures, & cumulare decumbentium languores quam maximè ſoleant, quæ etiam, ſi negligerentur, vel præſentaneæ ægrum neci traderent, vel irreparabile aliquod damnum inducerent. Hinc ab ordinaria Morborum curatione, quæ à Cauſarum ordinariarum remotione inchoatur, avocant ſubinde Medicum quoque Rationalem, ut ſecus, ac animo habebat, mutare, quas conceperat cogitationes, neceſſe habeat. Fitque illud, quando Symptomata adſunt, quæ durius ægrum tractant, cauſa fiunt morbi pejoris aut mortis, & extraordinaria quadam vehementia affligunt. Extraordinariam hinc curandi Methodum vocant *pleriq;*, ubi ad infringenda Symptomata accedere cogitur Medicus. *Alii* verò illegitimam, Alii Palliativam, quam ferè ſub finem tantum Therapiæ cujusvis, tam Generalis quam Specialis rejiciunt; verum cum gravia ejusmodi Symptomata ſingularem non tantum Cauſæ Morbificæ vehementiam præſupponant, ſed & ipſa cauſæ rationem multiplici modo ſubeant, nec Illegitimam ſive Extraordinariam dicendam eſſe eorum Curationem nec hanc curandi rationem ultimo tradendam eſſe loco opinor, quin potiùs, cum neglectis ejusmodi Symptomatibus

tibus vel mors ægro, vel status deterior quicunque immineat, Urgere illa Medicum solent postulantque, ut quam primum, sepositis etiam quibuscunque aliis ordinariè, si sine his esset, suscipiendis eò respiciat, & imminentia cervicibus pericula avertat: Hinc cum Indicationes ab Urgentioribus ejusmodi petitæ in executione primum obtineant locum, curationem illorum primò etiam tradendam, illamque non tàm extraordinariam, quàm verè ordinariam vocandam esse, *Walæus* censet. Et necessarium omninò est, ut sedulo hûc respiciat Medicus, cum à maximè Urgente agendorum ratio maximè limitetur; *Quid enim primò agendum, quid secundò, vel tertiò, indicat, quod maximè urget*, inquit *Jachæus*.

VIII.

Illa tamen urgentium Indicatio suos habet terminos, limites atque gradus.

QUemadmodum singula, quæ Symptomatum nomine veniunt, tanti non sunt, ut Urgentium titulum mereri, vel specialem opem Medicam requirere possint, ita nec illa quibus alioquin titulus ille conceditur, pari vehementiæ gradu incedunt: Dantur enim, quæ quidem viribus insidiantur, vitæque periculum minantur, mortem tamen brevi temporis spatio inferre apta nata non sunt, hincque inducias aliquando concedunt; Dantur ècontra quæ præsentaneum intentant periculum, indeque nullas penitus moras permittunt, quod in morborum Tractatione probe attendendum. Cæterum cum abusus & errores nullibi uberius proveniant quàm in Saluberrima aliâs Medicina, cauto etiam opus est, ne *adstantium strepitum*, *ægrorum querelas* aut *fu-*

mum quemcunq; imponere ſibi, aut à *quovis turbine* confundi ſe in morborum curatione patiatur Medicus.

I X.

Nec cum δυςφορία Criſin præcedente confundi debet.

NAturas eſſe Morborum Medicatrices, non *Hippocratis* tantum, ſed & Rationis ipſius ac Experientiæ effato atque conſenſu conſtat: hinc nonnunquam quosdam, etiam graviores morbos ſolius Naturæ beneficio ſublatos feliciter fuiſſe legimus. Aſſequitur verò Natura ſive ſibi relicta, ſive Miniſtri ſui ope adjuta finem tardius aliquando, aliquando celerius: illud quidem Chronicis potiſſimum morbis accidit, qui cum ab acida ut plurimum ventriculi cruditate vel oriantur vel foveantur, hincque vitalium maximè humorum indigeſtionem, ſanguinisque debilitatem poſt ſe trahant, cancrinis ut plurimum greſſibus curſum ſuum abſolvunt: Hoc verò acutis magis familiare eſt, qui peculiare illud ſibi ac proprium habent, ut cum periculo conjuncti ſemper ſint, citoque admodum vel perimant ægrum, vel ſaluti, interveniente licet inter nos rariùs Criſi reddant, Criſis illa veluti Luctam Naturæ cum Morbo innuit, ita ubi illa imminet, turbarum mox omnia plena fiunt, quod *2. aph. 3.* innuitur, ubi nox Criſin præcedens gravis eſſe dicitur, tum enim graviſſima, nec ipſi morbo propria Symptomata irruunt, ut ſunt Vertigines, Deliria, Vigiliæ, Singultus, Dolores capitis, Anxietates &c. ut ignari rerum adſtantes unà cum ægroto non niſi de extremis cogitare incipiant. Cauto ergò opus eſt, ne gravia illa utcunque Symptomata Criſeos præſagia pro urgentibus habeantur, eorumque

curatio

curatio improvidè attentetur, quam tamen illa nec expetunt, nec ſine damno admittunt. De Vigiliis id maximè attendendum, quæ uti ſæpè ſæpius Medicam opem requirunt, ita eas, dum Criſin præſagiunt, mittere oportet, hinc Opiata omnem aliâs, ubi urgent Vigiliæ, abſolventia paginam, exeſſe jubent Plerique, ne naturæ motus, conatus, laborque impediatur. Sic nec Capitis dolores Criſin præcedentes curandi, nec ſolennibus aliâs oxyrrhodinis, maximè ubi per narium hæmorrhagiam illa futura eſt, demulcendi, ne levior doloris mitigatio graviori ſecuturo malo, & ipſi forte ſuffocationi januam aperiat, quod & de reliquis Epithematum generibus, humidioribus præſertim & actu frigidis accipiendum. Imò nec evacuationes criticæ, Hæmorrhagiæ, Vomitus, Alvi fluxus &c. Urgentiam quandam poſt ſe trahunt, niſi ferocius agat, nec modum ſervet Natura, ipſæque excretiones, dum copioſius fiunt, excretionum Symptomaticarum ſpeciem induant, Medicamque ita manum primò & per ſe poſcant. Singularem Hiſtoriam ſuppreſſæ Hæmorrhagiæ narium Criticæ improvidè & infeliciter ſuſceptæ habet *Henricus ab Heer obſ. 5.*

X.

Nec delicatæ nimis ægrorum mollitiei, aut præpoſteræ adſtantium ſolicitudini indulgendum.

TAnta hodie ægrorum noſtrorum eſt mollities, quanta prægreſſis temporibus penè multis vix unquam fuit. Doleat n. venter, male habeat caput, turbati tantiſper ſint ſpiritus, reſpuat ventriculus aliquandiu cibos,

bos, elevata alicubi aſpera ſive perfricta ſit cuticula, fluctuare mox animus, confundi, ſuffocari patientia, profligari tolerantia omnis incipit, mutari ſtatim vires, ferendo tantilio malo impares fieri incipiunt, pericula finguntur talia, qualia ne ſub graviori quidem malo cordatior alius metueret. Extirpari hinc, quod moleſtum ipſis eſt, volunt, levioriſque incommodi impatientes graviora ſibi haud rarò damna contrahunt. Medici vero eſt, ubi in conſilium vocatur, diſpicere ſedulo, an, de quibus conqueruntur ægri, Symptomata, vigiliæ potiſſimum & dolores ſua natura urgeant, anne mollicula ægri impatientia & teneritudo opem Medicam requirat. Frequentiſſimus eſt hodie Opiatorum uſus & triobolaribus etiam noſtris tonſoribus familiaris, quo promiſcuè ſive dolentes ſive vigilantes confugiunt, neſcientes, patientem dolorum tolerantiam periculoſo quandoque Opiatorum uſui anteferendam eſſe. Nec enim dum venter, Caput, Artus, Oculi dolent, ad Opiata ſtatim & Narcotica properandum eſt, urgeat licet dolorum impatiens æger, niſi conſentiens imperitus rerum Medicus participare de infelicioris ſucceſſûs culpa egregio famæ ſuo naufragio & conſcientiæ morſu velit. Ex frequenti Opiatorum in Arthritide uſu, doloris quidem mitigationem, hanc v. Paralyſin inſecutam fuiſſe notavit *Welſchius*, nec pro externo uſu Podagricis plus prodeſſe obſervavit *Borrichius*, quod ex tantillo ſolatio, humores firmius jam denſati promptius in tophos degenerent. Ita ex Opii applicatione demulceri quidem moleſtiſſimum in Ophtalmia dolorem, ad cæcitatem tamen & gangrænam inſimul diſponi oculos *Ettmüllerus* monet. Ut ita pateat, quam graviter ſæpè dolorum curationem luere cogantur ægri, quamque

neceſſa-

necessarium sæpius sit, urgentes ægros fallere, vel de certissimè subsecuturo damno monere. Sed & Adstantes & Mulierculæ nostræ pia ductæ Religione, Medicum haud rarò urgent. Illæ enim dum lectulis ægrorum assident, aliquandiu de victu ante omnia solicitæ esse incipiunt, omnisque generis jusculorum oblatione eorum gratiam aucupare allaborant, quo suo si frustrentur fine, vel quod recusent cibos ægri, vel ab iis exhorrescant, perplexæ illæ statim, malique ominis augures fiunt, cumque nescio quos non ex ciborum suorum usura fructus sibi promittant, urgere vel tandem ægros, ipsumque fatigare Medicum non dubitant, ut convocatis undecunque persuasionibus vel spontè admittant cibos, vel severis injunctionibus ad illorum assumptionem adigantur. Ast ne acerbius in molestam fœmellarum pietatem inveham, supra modum illæ utpl. laboriosæ & occupatæ sunt, cum turbatâ Microcosmi Oeconomia, fracta menstrui gastrici energia atque activitate, lacessitis principiis vitalibus, distractis hinc indè spiritibus, nec stare appetitus, nec persici ciborum coctio queat, ipsique, si qui assumerentur cibi, corruptioni variæ, causæque Morbificæ locupletationi inservirent, quod etiam innuit Hipp. *Sect. 2. Aphor. 9.* Urgent deniqueMedicum quoque nimii formæ cultores, quorum vel cutis scabiosis defœdata est ulcusculis vel maculis quibuscunque decolorata deformataque est. Verum nec hæc comptulorum urgentia semper attendi meretur, nec omnibus ejusmodi ægrorum votis salva assurgere conscientia Medicus potest, quod rationibus & exemplis deduci posset pluribus, si propositi mei ratio id permitteret; Non raro enim dum formæ studet Medicus, sanitatem destruit. Mercuriales Inunctiones

quam malè cesserint pluribus scabiosis hinc inde præs. *in Ephem. Nat. Cur.* & ap. *Hæchstetterum Aliosq;* legimus. Variolæ ubi grassantur, de servanda faciei venustate vix dici potest quam solicitæ sint mulierculæ, cujus gratia & Medicos fatigare, & quoscunque sibi obvios in consilium vocare solent; verùm licèt multum hîc præstari possit, tamen & hanc operam invita aliquando natura suscipi, tristes hinc inde Casus in *Zod. Med. Gall.* & *Obs. Borell.* loquuntur. Satiùs etiam esse residuas ab ulcusculis sive faciei sive aliarum partium oculis objectarum maculas intactas relinquere, quam eliminationem cum periculo tentare, *Borelli*, *Hildani*, *Aliorumq;* observationibus constat. Prudentiæ tamen Medicæ partem credo, mediâ circa dicta incedere viâ; Veluti enim vitium est nihil indulgere ægris, quod tædium exinde mordicansque animi dolor paretur, & si non in omnibus durus est, sed quantum fieri potest, ægris hoc vel illud concedit Medicus, non imprudenter agit: Ita non minus vitium est concedere omnia, dum metuere debet, non imperfectam modo exinde Curationem, luculentamque ad recidivas viam, sed & irreparabile sæpius damnum, si non mortem ipsam, suspensâ utrinque conscientiæ fide contrahi. *Sic temperanda sunt omnia, ut neq; laborans malorum sævitia crudeliùs torqueatur, neq; delicata mollique Medicina quæ consanuisse videbantur recrudescant*, inquit *Fernelius*, *Meth. Med. l. 1. c. 6.*

X I.

Trahunt ad se Medicos Curantes Symptomata, quando vel ipsa causæ induunt rationem ac indolem, vel ipsorum Causa sui ablationem urgent, vel utroq; hoc modo.

Causa

C*Ausæ rationem* inducere solent Symptomata, *cùm* vitæ inducunt periculum præsentaneum, citiorem inferunt mortem, magis quàm primarius morbus aut ejus causa nocent: *Cùm* morbum, unde dependent, fovent, exasperant, augent; *Cùm* graviorem morbum minantur secuturum: *Cùm* curationem difficilem aut impossibilem reddunt. *Ipsorum causæ* sui urgent ablationem, cùm ipsa prima & primaria morbi ordinarii causa intenditur, exaltatur, κακοήθειαν longè majorem & in perniciem activiorem, imò novam ἐνέργειαν acquirit. *Contingunt talia*, quando supervenientia vires ita profligant, deterunt, pessundant, ut æger de vita pericliterur, quod e. g. fit in vehementioribus sanguinis profluviis & excretionibus, ceu ex ruptione varicis mortem subitam vidit *Garmannus*, etiam ubi dolores nimis acerbè furunt; Nec enim *Lindano* omnes subscribunt, asserenti, neminem ex dolore mori, nisi de immediata mortis sequela intelligi debeat velitve, alias enim mediate, interventu gravissimorum quæ excitare aliquando solet Symptomatum, ut sunt Epilepsia, Vigiliæ, Syncope, &c. accelerare mortem posse dicunt; imò Ipsi dolores spiritus maximè atterunt, turbant. Non diu est ubi ex acerbioribus dentitionis doloribus Epilepticos aliquot horarum motus, hosque subitam insecutam mortem vidit *Nonnemo*. Hisce enim modis principia corporis vitalia concutiuntur, intestini & locales humorum motus turbantur, spiritus, illorum motores profunduntur, irritantur, incenduntur, depauperantur, ut suspendi tandem mutua fluidorum ac spirituosorum commercia necessum sit. *Contingunt talia*, quando supervenientia præsentiâ sua primarium unde dependent morbum nimium quantum augent & exasperant: Suspecti hoc

nomine in vulneribus ſunt dolores, quod præter alia incommoda phlegmonem in parte ſauciata generent, augeant, vulnerisque ſanationem remorentur. Ita frequentes in Febribus ardentibus Vigiliæ majorem ſanguini acrimoniam continua ſpirituum jam ante languentium profligatione inducunt, ipſumque ſerum largius adhûc depaſcunt. Itidem *accidunt talia*, quando ita graviter affligunt Symptomata, ut novum aliquod malum exinde metuendum ſit. Diutius qui durant vomitus, adeò percellere ſolent ventriculum, ut qui receptioni antea ac retentioni oblatorum deſtinatus erat, tot laboribus defatigatus impar retentioni reddere mox ingeſta cogatur, ut defraudatum corpus pabulo ſibi debito, marceſcere ſenſim, viresque langueſcere neceſſe habeant. Dolores ſubinde tàm ſunt atroces, ut ex concitata ſpirituum turbatione & quodam quaſi furore nutare ratio, emoveri incipiat. Illuſtrem Perſonam quoties Colicis doloribus detineretur, deliraſſe citra ullam febris præſentiam vidit *Meibomius*. Largiores Hæmorrhagias undecunque proveniant, niſi maturè coerceantur, cachexiis, hydropi anſam præbere, vel vulgo notum eſt. Nec minùs aliquando Symptomata *curationem dubiam, difficilem*, vel etiam *impoſſibilem* reddunt, exemplo tuſſis ulceri pulmonum conjunctæ. *Exaltatur, exaſperatur & deterior fit cauſa*, imò *nova* nocentior adoritur, cum e. g. Epilepſia alii ſupervenit morbo. In his ergò ſimilibusque caſibus non cunctandum diu Medico eſt, ne neglecta talia Symptomata citius ſuam abſolvant Tragædiam, quam curationi ordinariæ inſiſtens incaſſum ſe laborare nimis ſerò animadvertat. Ut autem illorum, quæ dictis modis ad ſe curationem trahunt & indicant, *indicata* utiliter *exequi* valeat Medicus *vel cauſam*

ſam aufert ſive immutat, *vel* diſpoſitionem cauſæ & ſubjecti inter ſe invicem tollit, *ſubjectum* contra vehementiores cauſæ inſultus munit, vires, communi loquendi modo, roborat.

X I I.

Aggreditur Medicus in talibus caſibus SYNCOPEN.

QUædam, non omnia, curationem ad ſe trahere ſolita, Urgentia, ut vocantur, in ſpecie exponam. *Syncope* Eclipſis eſt Microcoſmica, caſusque ac ruina corporis humani ſubita, ſub qua ſenſus tàm externi quàm interni unà cum motu ceſſant, pulſus & reſpiratio abolentur, laxæ partes fiunt & languidæ, ſudor circa collum maximè & thoracem erumpit frigidus ac glutinoſus, facies florido exuta colore languet, oculi caligant, partes fiunt cadaveroſæ, accidunt alia, quæ dubiam ſæpè fluctuantis vitæ ſpem faciunt. *Patrocinantur* malo huic ovo excludendo Evacuationes plus juſtò largiores, ſolemnium evacuationum ſuppreſſiones, vigiliæ, inedia, occultiores & malignæ humorum corruptiones, acutiores ventriculi aliarumque partium dolores, vehementiores humorum exæſtuationes, ſtagnationes, coagulationes, & vitia alia. Præſtant verò illud, ſuo tamen ſingula modo, quatenus vitæ cardines turbant, ſanguinis in orbem motum aut remorantur, aut concitatiorem reddunt, ſpiritusque per, in, & cum ſanguine in partibus operantes vel obruunt, vel enervant, vel abſumunt. Sive v. opprimantur præſentes aliâs ſpiritus, ſive reſolvantur ac diſſipentur, vitæ periculum ubivis imminet, niſi fugitivi revocentur, aut ligati qui ſunt aut utcunque oppreſſi priſtinæ mox libertati reſtituantur.

Partes enim vitali destitutæ calido emori necesse habent. Somnum sæpè mentitur Syncope suavissimum, sicque adstantibus imponit, at quem sæpius naturali somno quiescere crederes, ille fatali jam oppressus somno ejus traditur Fratri. Dum ergò *oritur Syncope*, quia spiritus sive resoluti, dissipati, sive suffocati, oppressi sunt, sanguis sive stagnans sive deficiens, vappescens, sive nimis fervidus & fluidus nimis est, partes solidæ sive flaccidæ sive tensæ nimis sunt, *urget*, quia cor vitam corporis membris non dispensat, spiritus, sanguinem partibus debitũ non transmittit. Ut ergo gementem Medicus animam è mortis faucibus eripiat, præsentissimis instructus esse medicamentis debet, quibus resuscitare deficientem in partibus calorem, reducere abeuntes spiritus, suscitare torpentes, illuminare tenebricosos, languentes restaurare, exhaustos restituere, oppressos liberare, sanguinem dissolutiorem quasi compingere, stagnantem coagulatum dissolvère, motui naturali restituere, sensus sopitos excitare, viribus interitui proximis robur addere queat. Prosunt excitando *dolorifica* quæcunque, *ligaturæ* partium fortiores, modo stringendæ, modo relaxandæ, *frictiones* pannis asperioribus institutæ, *vellicatio pilorum*, *aspersio* frigidæ aquæ, (frigida tamen externa, in morbis malignis & aliis quibusdam casibus tuta non sunt) vini, aceti, subitò facta, *sternutatoria*, *balsama*, *spirituosa*, *urinosa*, *oleosa*; *odorata* quæcunque acriora, præs. naribus oblata, temporibus, carpis, umbilico, testibus admota. Egregiè ipsos spiritus afficiunt *sulphurea*, *spirituosa* ori, labiis, linguæ instillata atque illita, quæ residuos ibidem tantillos spiritus, sopitos ligatosque recreant, & intimius sese istis jungunt, qui postmodum totam mox, quantula hîc ibi adhûc languida superest spirituum compagem,

vi

vi mutuæ quæ inter ipsos intercedit cognationis, amicitiæ, ac consensus gaudii certiores reddunt, unde & ipsi subsultant, deque collato ipsis solatio lætantur. Illaque, quæ subvenire ita nutantibus solent spiritibus, simplicia ac composita sunt plura, *Volatilia*, *spirituosa*, *oleosa*, *aromata*, & *aromatica* varia, *Aqua cinamom. simpl.* & *buglossat. Aq. Apoplect. Carbuncul. spir. rosar. lil. convall. ceras. nigr. Essent. cinam. Ambr. Elix. vit. Querc.* & *Mathiol.* aliaque plura aliunde petenda. Ipsum *vinum* non immeritò pro velocissimo & excellentissimo refocillante (modò febris absit) habet *Hæchstetterus*. Aliquando *acetum* vel simplex vel compositum sufficit. Nec *aëris frigidi*, cui aliquando exponuntur Syncoptici, admissio culpanda, exceptis febribus continuis ac malignis, ubi non tuto conceditur. *At* diversas, quas antè posui causas, ut consideret Medicus, nec cœco ruat impetu, necesse est, ne sub promiscua spirituosorum ac volatilium exhibitione, fuget potius quam revocet pauxillos qui supersunt spiritus. *Nam*, ubi à nimia sanguinis dissolutione, rarefactionibus sanguinis scorbuticis, æstu febrili intensiore oritur syncope, *valde volatilia*, *sive urinosa* sint, *sive sulphurea*, nocent, prosunt econtra *acida*, *aquea*, *absorbentibus* temperatè calidis mixta. Ubi à suffocatione, oppressione quasi spirituum, stagnatione, coagulatione sanguinis oritur, nocent modò dicta, prosunt ècontra *spirituosa*, *volatilia*, *aromatica*, & pro inversione congelantis causæ *absorbentia*. Nec spirituosa ista atque nimis odorifera indiscriminatim pro usu licet tantum externo usurpanda esse in literatis, sexuque sequiori, monet B. *Ettmüllerus*.

XIII.

EPILEPSIAM.

OMnes convulſione qaudam vel prægreſſa vel complicata mori homines, *Recentiorum Quorundam* dogma eſt, de cujus univerſalitate non operosè diſputabo: fateri tamen neceſſe eſt, frequentiorem hodie inter nos Epilepſiam ac elapſis temporibus eſſe. Frequentius tales nervoſi generis paſſiones cernimus in Febribus malignis, Colica, Dentitione infantum, Parturientibus, Puerperis, Scorbuticis, Hæmorrhagiis largioribus, Verminantibus, Hypochondriacis, Melancholicis, Variolis, evacuationibus conſuetis ſuppreſſis, caſibusque aliis quam plurimis: Horribilia verò admodum & truculenta ſunt ejusmodi Symptomata ob diram miramque membrorum afflictionem, illa enim mirè ſubſultant, agitantur, concutiuntur, pedes tremunt, dentes ſtrident, brachia variè ſe jactitant, oculi contorquentur, os diducitur, lingua agitatur, ſpuma ore ejicitur, ronchi, ſtertores, clamores percipiuntur, corpus totum diſtenditur, elevatur, inflatur, horrendè afficitur, horumque omnium ignari ut plurimum ſunt ægri ubi iſta remittunt, quod ſenſus utpl. omnes, ipſaque anima inſimul occupentur turbenturque, (ſalvos tamen ante, in & poſt paroxyſmum ſenſus omnes, externos & internos, ipſam etiam loquelam, non una tantum vice obſervarunt *multi*) veluti verò terrorem pathemata hæc adſtantibus incutiunt, ita graviora ipſis ægris pericula, ipſamque ſæpius mortem minantur, inferunt. Teſtantur id numeroſæ Authorum obſervationes, & paralyſin, melancholiam, maniam, cœcitatem, deſipientiam, ſtupiditatem, hydropem, ſyncopen, apoplexiam & ſæpius ſuffo-

ſuffocationem lethalem ſpaſticos ejusmodi inſultus induxiſſe, referunt. Dum ergò talis membrorum concuſſio jactatio à ſpiritibus animalibus vivis (i. e. ſuo Rectore inſtructis) irritatis, ferocibus à membrana nervea ſingulariter vellicata *oritur*, *urget*, quia illa quaſſatio membrorum ſpiritus ſingulos diſſipat, reſolvit, disgregat & in anomalias lethales ſæpè agere ſolet, partes ipſas vigore, tono ac vita privat, principes potiſſimùm in ſuo officio dejicit. Quis ergò ſuſpendendam hîc diutius curam cenſeret, imò quàm maximè illa acceleranda eſt, reſpiciendumque ante omnia ad acre illud quodcunque nunc fixius nunc volatilius irritans, nervoſo generi inimicum, ad fibras motrices nerveas violatas, distortas, vellicatas, ruptas, ad Spiritus denique irritatos interruptos ferocientes, impetuoſè motos: Hinc quam primum inſultu tali obruitur æger vel certis quibusdam præſagiis imminere paroxyſmum cernimus, ut urgenti illi turbato nimis & quaſi furibundo ſpirituum motui occurramus, inordinatas eorum commotiones in ordinem revocemus admovenda naribus, inſtillanda ori, inungenda temporibus, cervici, vertici, *acria ſpirituoſa, ſulphurea oleoſa, penetrantia, volatilia varia*, ceu ſunt *Ol.* & *Eſſent. ſuccin. Eſſent. caſtor. ſpir. ſal. armoniac.* vel *urinoſus* quicunque alius, *theriaca* cum *ſucco rutaceo* diſſoluta, *balſ. rut. ſuccin. majoran. acet. rut. lavend. &c.* ſubjungenda his & alia, inſtituendæ dolorificæ partium *frictiones* & *ligaturæ*, injiciendi *clyſteres* acres, applicandæ *cucurbitulæ*, imponenda *veſicatoria, ſinapiſmi*, etiam *umbilicalia* ex commendatione *Hoffmanni utriusq;*, proritandæ, ſi tutum videbitur, *ſternutationes*, *compungendæ* plantæ pedum, vel admovendæ is *cruſtæ panis toſtæ fervventes ſale largiùs perfrictæ*, *vellicandi pili*, tentanda alia quæ revocare aberrantes ſpiritus mo-

 tuique

tuique naturali restituere valent. Opitulari his possunt solentque, instillata aliquot cochlearia *Aquæ Epilept. Lang. Hirund. cum & sin. castor.* modo faucium orisque (hujus diductio non diu differenda, & si fieri potest *bacillo liquirit.* vel *frustulo rad. pæon. succ. rut. intincto saccul. ex crassiori tela parat. sinap. castor. rut. repleto* dentibusque supposito præcavenda) constrictio illarum usum concedat: Redditis sibi aliquantisper spiritibus, irritatæ mox nervosæ partes solandæ, roborandæ, muniendæ, nocivaque nervis, ac sui generis acrimonia corrigenda, destruenda, immutanda. Quæ præstant partim *interna* sunt partim *externa*, *absorbentia*, *antepileptica*, *nervina*, *cephalica*, quibus pro rerum exigentia modo *Anodyna*, modo *Alexipharmaca*, modò alia jungi debent. Celebria specifico quasi fine sunt *Succinata*, *Castorina* & *Cinnabarina*, item quæ ex *pæon. valerian. ruta*, *rosmarin. lumbric. alc. hirund. cran. hom. matr. perlar. corall. crystall. &c.* petuntur, ex quibus celebria hinc inde composita prostant. Externè *pingued. hom. castor. viperin. ol. lumbricor. castor. è flor. Slotan. succin. &c.* non sine successu adhibentur.

XIV.

VOMITUM.

Ex proprio Ventriculus vitio sæpè subvertitur, sæpius tamen alieno, dum aliarum partium infortunia ob multiplicem consensum experiri cogitur; Inde enim est, quod Iliaci, Colici, Nephritici, Hypochondriaci, Hystericæ, Vulnerati &c. tanto virium detrimento tot vomitibus excrucientur. Utut v. aliquando innoxiè contingant ejusmodi vomitus in febribus præsertim intermittentibus, nimia ventriculi repletione, affectu Hypochondriaco &c. contemnendi tamen in universum omnes non sunt, præsertim ubi nimii sunt, vires debi-

les,

les, pectus angustum, lipothymiæ etiam accedunt, singultus, surditas, motùs denique convulsivi superveniunt, ipsique vomitus licet in principio non adeò graves, diutius continuare velint. Hinc lethales etiam Vomituritiones describunt *Ephem. N. C.* Vomitionibus enim crebrioribus ita labefactatur ventriculus, ut quicquid postmodum pro toni roboratione moliaris incassum suscipias. Dum ergò Vomitus nimius à Spasmodico ventriculi motu irritatis Spiritibus Animalibus in fibris nerveis, motis fibris carnosis *oritur*, *urget*, quia per istum fibrarum harum tonus relaxatur, spiritus dissipantur, disgregantur, totius corporis machina concutitur, vires dejiciuntur, multi gravissimi morbi sequuntur. Maturanda ergò citra cunctationem Curatio, in Phtisicis præsertim Astmaticis, Herniosis &c. & nisi hæreat causa in ventriculo quæ sui eductionem postulet, missis vomitoriis ipsa mox roborantia, & irritatum ventriculum placantia in usum vocanda, habito semper causarum morborumque respectu, & quidem potissimum in forma pilularum, nam quæ ullo modo irritare potest aut quasi titillare formula, ut & largior haustus, non convenit. Cum verò utpl. acrimonia quædam, licet gustui non semper manifesta, hincque oriunda Ventriculi irritatio, ac impetuosior spirituum, fibras villosque, roborantium motus & exorbitantia hîc concurrat, vel antispasmodica, nonnunquam & opiata adhibenda, quæ demulcent ac sopiunt spiritus, illasque exorbitantias sufflaminant, cui scopo *Corn. alc. ungul. alc. succin. corall. matr. perlar. Cinnab. nativ.* quam tamen in fluxibus nimiis formidat Excell. Dn. D. *Præses* cum tantillo *opiati* cujusdam inservire possunt, quibus & *Anody-externa* scrobiculo cordis ac umbilico admovenda suc-

 centu-

centurianda ſunt. Vel *adſtringentia ſtomachica*, & quidem ſi vomitui febris juncta, *frigida*, ſin ſecus, *calida* in uſum ducenda ut roborentur ac firmentur labefactatæ ventriculi fibræ, quo fine *cydoniata*, *citrata*, *roſ. rubr. acetoſa*, *granata &c.* laudata ante *abſorbentia*, *menth. abſynth. mala aurant. &c.* parataque inde varia pro interno & externo uſu uſurpari debent. *Vel* his dictis juncta, quæ varii iſtius fermenti ſeu materiæ irritantis heterogeneam qualitatem ſive texturam tollunt, emendant, de quibus *ſpecialiùs* in ſpecialibus caſibus.

XV.

ALVI FLUXUM.

ALvi *Fluxus* inter varia morborum accidentia non ultimum locum merentur, qui ceu ſalutari quandoque naturæ inſtituto ſuſcipiuntur, ubi videlicet Critici v. quaſi Critici ſunt, die Critico, & apparentibus Coctionis ſignis in morborum declinatione ſuperveniunt, viribus non valdè dejectis, ſed bonis ægri rebus ac facili tolerantia fiunt, morbique ſi non ſolutionem, maximam tamen illius imminutionem poſt ſe trahunt; ita dubii eventus eſſe ſolent, ubi magnum ægro laborem faceſſunt, vires dejiciunt, morbumque cui accedunt, augent. Talesque Alvi fluxus Symptomatici communiter audiunt, Variolis, Hydropicis, Pleuriticis, Scorbuticis, Phthiſicis, Hecticis, febribus malignis & Puerperis haud raro accidentes, majore ſemper cum periculo conjuncti, quo proximiores adhûc morborum acutorum principiis vel incrementis ſunt. Periculoſisſimi verò omnium ſunt, ſi colliquativi fuerint, cum excrementorum graveolentia, fluiditate nimia, diverſisque ſubſtantiis ac coloribus. Ubi ergò ab ejusmodi excretionibus notabilis viribus

ribus ruina imminet, Lipothymiæ aliaque mala metuenda, de earum inhitione deliberandum diu non est. Dum enim talis alvi fluxus *oritur*, vel à stimulorum vehementia succos tàm laudabiles quam illaudabiles profundente, vel à colliquatione, fusione fluidi laudabilis, *urget*, quia spiritus imminuit, educit, resolvit, humoribus debitis corpus depauperat, viresque sic maximè dejicit, ipsamque causam morbificam multum degenerasse ostendit. Acres, fermentativos, irritantes ac stimulantes humores emendant, absorbent, invertunt *corall. præparat. cryståll. præparat. C. c. ust. bol. armen. terr. sigillat. unicorn. fossil. &c.* quæ insimul per blandam diaphoresin, in sufflaminandis nimiis alvi fluoribus commendatissimam, aliquam peccantium humorum partem excludunt. Diluendo, temperando, inviscando, *oleosa, gummosa, mucilaginosa Emuls. Amygdal. dulc. & sem. 4. frig. mastiche. oliban. pultes ex amylo, oryza, &c.* conveniunt. Quibus tandem succedere aut, si maxime urgetur, etiam mox in principio jungi possunt *Opiata*: Tantillum *Theriacæ* cum *aq. cinam.* adhibetur haud rarò feliciter. Vel hujus loco *Ther. cælest. Laud. opiat. pulv. anodyn. varii Extract. Bezoard. Excellentiss. D. Præsidis, papav. simpl. & compos.* aliaque prioribus variè combinata, quibus addi quoque dosi contractiore vel diffusiore, prout necessitas postulaverit, *styptica* possunt, *austera, adstringentia ex tormentill. bistort. plantag. Cydon. &c.* Internis suppetias ferunt & externa, *Olea Emplastra, suffitus, fomenta sacculi &c. ol. nucist. umbilic.* illitum, longâ Experientiâ comprobatum est. *Bals. Peruv. ol. mastichin. cydon. Emplast. ex Theriac. & bals. Peruv.* non infeliciter segerunt. Solam Naturam tales sistere fluxus *Unus & Alter Medicorum* vult, quod aliquando concedo, sed rarò, cùm descripto modo se fluxus habent.

 XVI.

XVI.
SANGUINIS FLUXUM.

QUemadmodum ſanguineæ excretiones in pluribus morbis contingunt, ita varias quoque vias ſanguis ſibi eligit per quas perrumpit, nares, uterum, anum, pulmones &c. patet ſæpè porta à cauſa externa, aperiente vaſa, vulnerante &c. Damna verò, ubi nimium exceſſerint, exurgunt inde varia, ſingultus, convulſiones, cachexiæ, totius corporis ſtupor, mors aliquando ipſa; Nec eſt quod quisquam evenire iſta miretur, vitæ theſaurus eſt, qui hîc profunditur, Animæ, ipſius Sacri codicis effato, habitaculum, Rex corporis, cujus jacturam non niſi ægerrimè illud tolerare poteſt. Cum E. in ſanguine incipiat vita & finiatur, probè ille cuſtodiendus, obicesque eidem, Symptomaticè, & ultra virium tolerantiam prorumpenti, quocunque fieri modo poteſt ponendi. Dum ergò nimia hæmorrhagia *oritur*, vel ab ipſius ſanguinis fervore, orgaſmo, impetu, acrimonia, tenui fluxilitate, vel à viarum ac loci è quo effluit p. n. & nimia apertione, *urget*, quia ſpiritus cum ſanguine, unde, ut dictum modò, vita dependet, profundit, caloreque debito partes privat, inde varios morbos & mortem poſt ſe trahit. Non vero *verbis* ludemus, & *characteribus* effluente ſanguine fronti appictis, chartæve illitis ac devoratis vel *appenſis*, nec tacitè obmurmurata certa *ſententia* & ſimilibus *ſuperſtitioſis*, *Diabolicum ſæpiùs pactum ſpirantibus*, verùm ſolidis innixi fundamentis, habito fluidi ſolidique, ſanguinis puta & vaſorum, reſpe-ſpectu, ſanguinis impetum compeſcere, acrimoniam mitigare, fervorem reſtinguere, tenuitatem corrigere, apertaque vaſa occludere medicus conetur. *V. S.* omnem aliquando curationis paginam abſolvit, non ſanguinem

ſolùm

ſolùm copioſum imminuendo, ſed & revellendo ac derivando, nè ad ad locum è quo exit tanta copia confluat. Impetum ſanguinis ac fervorem coercent *Emulſ. ſem. 4. frig. Julepi refrig. Acidulæ, ſubacida alia.* Terrori quoque & Epithematibus ſuus aliquando locus concedendus: Acrimoniam ſanguinis & ſeri mitigant *diluentia, abſorbentia, invertentia. Unicorn. foſſil. Corall. cryſtall. bol. armen. C. c. uſt. Aq. & ſucc. acetoſ. becabung. plantag. lactuc. nymph. ſemperviv. &c.* In nimia ſang tenuitate poſt *Emulſ. Amygdal. mucilag.* cocta in juſculis vel aqua Ichthyocolla non contemnendum eſt remedium. Pro apertorum vaſorum conglutinatione, exiccatione, adſtrictione faciunt *cort. granat. ſucc. hypociſt. acac. ſang. dracon. equiſet. croc. Mart. adſtring. lap. hæmatit. pulveres, liquores, eſſentiæ ſtipticæ varii generis, crepitus lupi, alb. ov. tragac. lac ☽æ pil. leporin.* junguntur feliciter varia illa ad unum ſcopum conſpirantia; quibus activiora contra hunc hoſtem, *opiata* & in vulneribus *Cauteria actualia* addit nonnunquam Medicus. Virium ratio ubivis habenda, potiùs tamen robur ab abſorbentibus fixis, quàm à multis volatilibus, ſpirituoſis, aromaticis in nimio ſanguinis fervore quærendum eſt, parceque hæc poſteriora exhibenda.

XVII.

DOLOREM.

ADverſæ corporis valetudini ferè ſemper adjunctus eſt *Dolor*, pœnarum peccati non minima, cujus diritatem partes tantum non omnes experiri coguntur. Tam acerbè v. ſubinde furunt Dolores, ut ſepoſitis omnibus, conſulere ipſis, ſi graviora declinare velimus mala; debeamus. Gravia ex dolore Symptomata, Phrenitidem, Deſipientiam, Deliria, Syncopen, Epilepſiam,

Extre-

Extremorum frigus, mortem ipſam, *Borellus*, *Hæchſtetterus*, *Welſchius*, *Wepferus*, *Hildanus*, & *Alii* viderunt, nè de vigiliis, inflammationibus, febribus &c. quicquam dicam; imò adeò ſæpè dilaniant diſcrutiantque ægros, ut ſui amplius compotes eſſe deſinant, dolorumque immanitate victi mortem quærant, vel violentas ſibi inferant manus, vel ipſam, horrendum dictu, animam Diabolo commendent V. *Act. Hafn. V. 5. O. 69.* Maturanda ergò dolorum medela, ſed cum judicio, ne Charybdin evitaturi in Scyllam unà cum ægro incidamus. Nec ægro doloris ſedationem urgenti ſemper indulgendum. Quæ *formalitas doloris* ſit, Philoſophicè, quia Practicum hîc ago, non diſputabo, hoc tamen pono, in dolore eſſe tactus ſenſum cum moleſtia, quæ ex improportione & actione invicem organi & ſubjecti *oritur*, ut fibræ nerveæ tendantur, corrugentur, ab inæquato, improportionato illo, irregulari, acuto, ſcindente, rigido corpore vehementius in fibras nerveas illabente, unde ſpiritus turbantur, irritantur, vitiosè moventur, *urget* ergò, quia ſpirituum non ſolùm defectum, ſed & confuſionem, turbationem, diſtenſionem, ſanguinis dyſcraſiam, orgaſmum, impetum vehementem, partium ſolidarum impotentiam, debilitatem, modo laxam modò rigidam inducit. Dolorem autem mitigaturus, in uſum ducat, quæ fibras plus juſtò tenſas, contortas, vellicatas relaxant, leniunt, demulcent, emolliunt, blando calore ſuo fovent, ſolantur, vi balſamica roborant, quæ particulas fibris inhærentes, vel imminentes acres, tam lixivas quàm acidas, acutas, inæquales, mitigant, corrigunt, diſſipant, incraſſant, temperant, oblinunt, turbatos denique ſpiritus in ordinem redigunt, componunt, furibundos placant, irrequietos coercent. Laudem

dem hic merentur *oleosa*, *pinguia*, *mucilaginosa*, *emollientia*, *lubricantia*, *plus minus humida*, *calidis*, *tenuibus*, *activis*, *penetrantibus*, *nervoso generi amicis particulis non orbata*, *externo* potissimum usui dicata, sub *Anodynorum*, *Paregoricorum* Titulo apud Scriptores Mat. Med. ubertim prostantia. Prosunt *papaveracea*, *opiata*, *absorbentibus*, *cinnabarinis*, *nervinis* nupta. *Opiata*, quomodo agant, secundum varias hypotheses variè explicant; sufficit mihi pro nunc illa acrimoniam improportionatam obtundere, corrigere, mitigare, spiritus irrequietos compescere, dispersos colligere, turbatos feroces refrænare, sensum sopire, sudorem promovere; quo modo etiam *papaverea* hìc conveniunt, dum mitigant inimicas particulas, spiritusque quieti dant & diaphoresin juvant. *Cinnabarinorum* virtus polychresta, qua nervoso generi, partibusque tàm fluidis quàm spirituosis se commendant, notissima hodie est. Nec absque commodo Medicus jucunda, oculis & auribus grata, adducit, mollia objecta nulla angulorum inæqualitate molesta tactui offert, spiritus per suavia colloquia, grata nuncia divertit, imò & nonnunquam per dolorem alterius loci majorem avertit. Quod si jam specialissimus & applicativus Opiatorum usus describendus esset, næ, nimium mihi, sub tam numerosa Dolorum sobole excurrendum foret. Respiciendum tamen ubivis ad *Ætatem*, quæ in Senili & Infantili parciorem Opiatorum usum suadet, ad *Vires*, quibus valdè collapsis, mortem exhibita accelerant, ad *Pulmones*, qui ubi pure, muco obsessi sunt viscido, tenaci, graviter illa ferunt, ad *Morborum tempora*, in principio enim & statu ab iis ferè abstinendum, ad *Humores*, crassi enim qui sunt, malè opiata fuerunt. Plura, quæ opiatis minus fortè dextrè usurpatis adscribi solent incommoda, evitari commodè possunt, si contractiore dosi exhibeantur,

tur, iisque pro causarum, unde oriri solent diversitate, vel universalia, vel specifica, vel absorbentia vel nervina misceantur, quo etiam modo securius feliciusque tolli dolores cernimus. Sed hæc *Specialibus* reservanda sunt Casibus.

X V I I I.

V I G I L I A S.

GRavissimè licet decumbant & in tristissimo rerum statu versentur ægri, facilius tamen omnia ferunt modo placido de nocte somno frui ipsis liceat. Verùm sæpè sæpius plures transeunt noctes quibus videre somnum nequeunt. *Oriuntur* tales Vigiliæ, quod dolores nimii spiritus animales turbent & à quiete avocent, vel quod blandæ alimentorum exhalationes spiritibus Animalibus perfundendæ ob longam inediam deficiant, vel quod serum nimis sit absumptum, ductusque hinc cerebri nimis exiccati sint: Vel, quod fervor, orgasmus humorosorum spiritibus omnem deneget intercipiat quietem, quasi introgressum. *Urgent* hinc, quia spiritus consumunt, non raro in furorem agunt, sanguinis inordinationes commovent, æstum augent, sensus debilitant, corpus exiccant, sitim intendunt, ipsam animam turbant. Ne ergò protractæ diutius, gravius vitæ viribusque periculum intentent, amoliri quantum possibile est, aut infringere ejusmodi causas summo annitendum studio. Facient hùc *sulphure oleoso*, *aromatico*, *roscidis mucilaginosis particulis pollentia*, *demulcentia*, *humectantia*, *diluentia*, *serum supplentia*, *alimenta medicamentosa & similia*: *Emulsiones ex amygdal. sem. 4. frig. papav.* benè se ubivis gerunt. In senibus ipsum subinde *vinum* remedii loco est; *Papaverea* laude hic digna sunt; *Opiata*, cum cautelis in priori Thesi adductis multum præstant, Senibus facilè Necrotica fiunt; Lintea *Aq. rosar.* immersa & frigidè sincipiti ac temporibus, cessantibus aliis Symptoma-

tibus applicata, plus quam quævis Narcotica profuiſſe dicit *Sydenham*. In malignis tamen ego non fiderem huic remedio. Inunctio temporum *unguent. popul. ol. nuciſt. expreſſ. chamom. deſtill.* & *ſuccin. alb. opio aceto ſoluto* invicem mixt. prodeſt. Qui ſolis contenti ſunt externis, ad alia quoque abeunt: *Turundam* ex *Laud. opiat* naribus immittunt, *Lotiones pedum ex decoct. fol. lactuc. nymph. ſolan. cap. papav.* inſtituunt, vel ſimilibus decoctis tempora fovent, *nodulos ex flor. roſar. aneth. viol. chamomill. ſem. papav. alb. opio, camphor. croc.* confectos *aqua roſar.* irroratos naribus objiciunt: *Columbas diſſectas* calentes plantis pedum imponunt, *ſevum hirci* volis manuum plantisque pedum inungunt, *taleolos raphani*, vel *matricariam* aut *abſynth. cum ſale* plantis pedum ſupponunt, *poma ſomnifera* manibus tenent, aliaque ſuſcipiunt quibus revocare ſomnum auro chariorem ſperant. Cœterum Hypnotica rarò exhiberi ſola ſolent, ſed vel alexipharmacis, vel nephriticis, vel cephalicis, vel anticolicis, vel alterantibus aliis, pro affectuum quibus accidunt diverſitate, jungi debent. Juxta hæc Medicus & objecta externa ſpiritus moventia removet, blandè verò eosdem demulcentia, quieti dantia varia externa admovet.

XIX.

ANOREXIAM, NAUSEAM.

Vix quenquam lecto affixum videas, qui non una ex his, nam differunt, teneatur. Nec enim febricitantes ſolum, ſed & plerumque ii, qui crebris excretionibus, diarrhæis, dyſenteriis, tantum non abſumuntur, qui podagricis, nephriticis, colicis, aliisque excruciantur doloribus, quibus venter hydropico tumore diſtentus eſt, qui à ſolennibus evacuationibus ſibi ſuppreſſis, neſcio quam in viſceribus labem circumferunt, incommodo hoc detinentur. Licèt autem talis pro-

ſtratus appetitus, ſi diutiùs durat vires enervet, corpus exiccet, vigilias inducat, actiones labefactet, tamen non tàm in ſe *urget*, quàm vulgus Ipſum Medicum, cum omnem ſanitatem in eo conſiſtere putet. Imò ſalutaris ſæpè eſt, illa ciborum ſive averſatio ſive abſtinentia, iis præſertim quorum ſanguis incendio febrili exæſtuat, quorumve corpora omnis generis cruditatibus adimpleta ſunt, quos ſi cogeres ad cibos, vel cumulares cauſas morbificas, easque ſuſtentares, vel coctionibus intentam naturam turbares, vel onerando imparem ferendo ventriculum anxietatibus graviſſimis anſam ſuppeditares. Illud ſi noſſent Mulierculæ noſtræ, Adſtantes alii, nulla ſæpè ſua gratia de ægrorum ſalute ſoliciti, non tàm crebro turbarent ægros edulis ſuis, nec nauſeabundos ab his ventriculos acidis mox *ſpiritibus*, *elixiriis*, *&c.* aggrederentur, nec Medicos aliud edoctos, ut languentibus ut ipſis videtur, ægrorum ventriculis maturè ſuccurrant, adeò urgerent, fatigarentque. In hoc tamen ob cauſas jam dictas ægro indulget aliquando Medicus; Unde pro cauſarum diverſitate diverſa exhibet medicamenta. Fermentum ubi defecerit, reſtituendum eſt, *ſalinis*, *acidis*, plus minus *volatilibus*, *rad. aron. piperit. acor. ver. elixir. proprietat. ſpir. ſal. cryſtall. tartari &c.* Reſtaurandum, corrigendum, excitandum eſt, ſi iners ſit, viſcidæque immerſum mucilagini, à torpidis humoribus obſeſſum, *incidentibus*, *penetrantibus*, *attenuantibus*, *amaris*, *lixivioſis*, *aromaticis*, *ſal. abſynth. junip. rad. aronis*, *pimpinell. cort. arant. pip. &c.* indeque paratis variis. Ubi à ſulphureis calidis oleoſis particulis obtunditur, *conſerv. acetos*, *acetoſell. roſar. rubr. vitriolat. citri*, *tinctur. roſar. cydon. granat. &c.* Ubi ſpiritus, aut calor deficiunt, *aromatica*, *analeptica*, *oleoſa*, *volatilia*, *ſpirituoſa*, *amaricantia*, ut ſupra, ut *galang. macis*, *piper cinamom. &c.* conducent. Ubi verò calor exceſſerit, refrænandus venit *temperantibus*, *aqueis*, *ſubacidis*, *diluentibus*, *mitigantibus*, *aqueis*, *ſuccis*, *Emulſionibus amygdalatis*, *conſerv. acetoſ. viol. &c.* Laxitas denique ventriculi ſi in cauſa fuerit, *nervinis*, *roborantibus*, *adſtringentibus*, *acidis*, reſtitui haud incommodè poteſt. *Acida*, *amara*, *varia alia*, ſub cauſarum connubio prudenter ſi *junget* Medicus, felix erit.

X X.

S I T I M.

UBi Corpus incendiis incandescit febrilibus, naturalis in corpore lympha deficit, absumitur, vel salinâ & lixiviosâ adulteratur acrimonia, ubi partes faucium atque oris molles aliâs & laxæ à pulmonum æstu & excurrentibus per asperam arteriam igneis fuliginibus exiccantur, arescunt, exasperantur, *Sitis*, symptoma ægris molestissimum oritur. Secundum sententiam *Mercurialis* ex Siti nemo moritur; periculosissimum tamen Symptoma dicitur *Excellentissimo Dn.D. Metzgero, Patrono atq; Præceptori meo ætatem colendo, quòd morbum per validum, expugnatuq; difficilem indicet, novam, jam afflicto afflictionem addat, totum corpus graminum instar pluviarum defectu exarescentium, aridum & exuccum reddat, viribusq; quàm maximè insidietur.* Non tamen toties ipsa Sitis *urget*, quoties Ipsi Ægri, ipsum Medicum, ut sitim sedet, fatigant. Plerumque autem, dum primariæ obviam it causæ morbificæ, sitim simul tollit Medicus. Siti autem cùm contra it, ut faucibus, palato, Linguæ, affundat humidum, prospicit, vel ex *vasis salivalibus*, vel ex *aëre*, vel *ab extra*, vel causam siccitatem inducentem tollendo, acres salinas particulas mitigando, enervando, æstum nimium imminuendo. Prosunt his modis varia in ore detenta, *globuli, lapides, crystallus, granulata mastiche, tamarindi, cerasa acida condita, trochisc. de crem. tartari &c. Aër frigidus* patulo ore haustus, *collutiones* oris frequentes, varia potulenta, *decocta, succi, gargarismata* & id genus alia. Circa potulenta *cautione* opus est, nè nimia eorum ingurgitatione tonum ventriculi laxemus, corpori noxam inferamus, & subito frigidorum haustu subitam refectionem quærentes contumaciorem morbum gravioremque reddamus. Incommoda evitare possemus plura à frigido potu oriunda, si, *Chinensium* more ad minimum ægrotantes calidis sitim fallere disceremus. Sed cum ægrè illud à plerisque obtinere liceat, concedi pro præsentiore faucium recreatione talia frigida possunt, in ore aliquamdiu detinenda, nec nisi probè ab oris calore temperata ad ventriculum demittenda; Parantur decocta varia, ex *rad. acetos. liquirit. tamarind. hord. crud. spiritu sal. vitriol. succ. citri herb. acidulata, tincturæ rosar. julepi varii, Acidulæ*, commendantur. Sunt qui pro fallenda in febribus siti recentes ex sarmentis deceptos *cucumeres* concisos, oreque aliquamdiu con-

tentos laudant: Alii *succo sempervivi mucilag. sem. cydon.* cum *syrup. viol. laminis mali citrii sacch. conspersis*, Alii aliis non sine levamine utuntur. Commendari solet *Instrumentum Sanctorii Sanctorii*, ex vitro vel argento formatum, *sero lactis, succo granatorum, syrupo citri* vel alio grato liquore repletum, in ore detentum, quo continua stillatione sive transudatione fauces palatum ac os madefiunt.

X X I.

Non tamen semper, ubi dicta & alia curationem ad se trahere videntur, trahi se permittat Medicus.

NUlla *est Regula, quæ non patiatur exceptionem*, & ut aliàs positâ Indicantis præsentiâ in genere Indicati auxilia non semper admittuntur, ita nec urgentia cœteroquin talia, licet Ægrum sensim conficiant, quæ requirerent auxilia innoxiè semper ferunt. E. G. Hydropicorum vigiliæ, vix dici potest quàm molestæ sub tantâ torminum, dolorum, tensionis, sitis, aliorumque malorum sævitia ægris esse soleant, maximè, cum ad plures sæpè septimanas protrahantur, ægrosque misere conficiant. Hi, dum alii salutis Anchoram in opiatorum usu inveniunt, necem sibi ipsis Istorum assumptione accelerarent: Abstinere ergò in tali casu debemus, dissuadente illorum usum summo virium languore, & facillima ad suffocationem proclivitate (adeò sæpè urgente, ut à sola palpebrarum, præ lassitudine, concidentia nisi subitò iterum elevarentur, mox, mox, metuenda sit,) quæ ab improvida, opiatorum exhibitione, ligatis, fixatisq; pauxillis, qui adhûc supersunt, spirituum manipulis acceleraretur. Orthopnœa quoque sæpius gravissimas vigilias post se trahit, at nec ibi opiata sine damno, ubi à crassis viscidis oritur humoribus, exhiberi, modus opiatorum operandi evincit. In Pleuritide gravidarum tussis, dolorque ob imminens abortûs periculum Opiata quidem etiam pro refrænanda doloris acerbitate, tussisque vehementia desiderarent, at cum sufflaminare illa expectorationem adeò hîc salutarem & necessariam soleant, & illa sub tali rerum statu tuta non sunt. In *Specialibus Casibus* plures tales insinuandæ sunt cautelæ. Sed ultra propositi sphæram excurro, nec enim singula, quæ moneri sub consideratione Thematis tanti momenti & utilitatis in Praxi, deberent, adeò paucis pagellis includi possunt; *Claudo* ergò *rivum, Deoq; pro concessa mihi gratia Sacra Gratiarum holocausta supplex consecro.*

F I N I S.